

İlyas TEKİN
Eğitimci/Yazar (E.Milli Eğt.Md)

GİRİŞ:

Recep ve **Şaban** ayı ile karşıladığımız **Ramazan** ayımız mübarek olsun. Ayların efendisi, on bir ayın sultanı mübarek **Ramazan** ayı, Kur'an-ı Kerimde ismi geçen tek aydır. Bu ayda yapılan en önemli ibadet oruçtur. Bakara süresinin 183-187. âyeti kerimeleri "**Ramazan** ayı ile **oruç** ibadetinden bahs eder.

Oruç, hicretten bir buçuk yıl sonra, kiblenin **Mescidi Haram**'a tahvilinden sonra, **Şaban** ayında farz kılınmıştır. Peygamberimiz ve ashabı kiram, hemen ardından gelen **Ramazan** ayında, o sene, oruç tuttular. Öncesinde her ay üç gün (eyyâm-ı biyz-her kameri ayın 13, 14 ve 15. günleri) oruç ve bir de **Aşure** orucu vardı.¹

A-Âyeti kerimelerden çıkarılan hükümler:

1- Oruçla ilgili âyeti kerime, "**ey iman edenler,**" diye başladığı için, buradaki hitap yalnız müminleredir. İbadetler sadece müminlere mahsustur. Bununla beraber **oruç, sadece bize mahsus değildir; Adem (as)'dan itibaren günümüze kadar bütün peygamber ve ümmetlerine de farzdır.**² Ancak gün sayısı farklı olabilir. Zira her ümmet için (aralarında cüzi farklılıklar olan) bir şeriat (yol, kanun) vardır.³

2- **Orucun gayesi/hedefi, günahları/kötülükleri terk ettirmektir.** Bu sebeple âyeti kerime: "**umulur ki, ittika eder, günah ve kötülükleri terk edersiniz.**"⁴ cümlesiyle bitiyor. Takva/kemal derecesine yükselmek için tabiatın aşağılıklarından/kötülüklerden sakınmak gerekir. İnsanın kemali, melekiyyet, noksanı ise behimiyet (hayvaniyet) arzularındandır. İnsan bu ikisi arasındadır. Oruç, nefisten gelen hastalıklar için güzel bir ilaçtır.⁵ Namaz ve diğer ibadetler de böyledir. Zira âyeti kerimede: "**Mutlaka namaz edepsizliği, akla ve dine uymayan kötü şeyleri engeller.**"⁶ buyuruluyor. Yani namaz kılan, oruç tutan, hacca giden, ibadet eden; yalan söylemez, hırsızlık yapmaz, iftira etmez, kul hakkı yemez vs. Bu hedefe ulaşıyor mu?

Şüphesiz ibadetleri ruhuna uygun yapanlar var; ama geneli için bunu söyleyebilmek zor. (Buraya tekrar döneceğiz.)

3- **Oruç, sayılı günlerdedir ve sadece Ramazan ayında farzdır.**⁷ **Kamerî** aylar, bazen 29, bazen de 30 gün olur. Ne ise o. Ne eksik ne fazla. Ay Takviminde sene 354, güneş takviminde 365 gündür. Böylece **Kamerî** takvimle **Miladî** takvim arasında 11 gün fark olduğundan, mübarek gün ve geceler, **Ramazan** orucu, hac ve kurban, yaz-kış senenin bütün günlerini 33 sene bir dolaşmış olur. Şüphesiz ki bu tesadüf değildir, ilâhî programın bir sonucudur. Bunu başka bir aya almak mümkün değildir. Sevgili Peygamberimiz, 9 sene **Ramazan** orucu tutmuş; bunların 4'ü 29, 5'i de 30 gün çekmiştir.⁸

4- **En kıymetli ay Ramazan ayı, en kıymetli gece de Kadir gecesidir.**⁹

5- **Dinde zorluk yok, kolaylık vardır.**¹⁰

Oruç tutma şartlarına sahip olanlar oruç tutarlar. Hastalık, yolculuk, oruç tutamayacak derecede ihtiyarlık, hamilelik gibi mazereti olanlar, imkân varsa sonra kaza eder, yoksa imkânı varsa fidye verirler. Buna da imkân olmayanlar için melese yok. Allah Teâlâ, hiç kimseye gücünün yetmeyeceği hiçbir şey yüklemeyiz. Fakat mazereti olanların dahi, sûi zanna ve yanlış anlaşılmalara sebep olmamak için açıktan yememeleri uygun olur. Bu âyeti kerimelerde buna vurgu yapıyor. Ayrıca **İnşirah** süresinde: "**Elbette her zorlukla beraber bir kolaylık vardır.**" cümlesi, iki defa geçmektedir.¹¹ Nitekim eskiden ilk okumaya başlarken "**Rabbi yessir**" duası ile başlanırdı. "**Ey Rabbim, kolaylaştır, zorlaştırma; ey Rabbim, hayırla tamamla.**" Ancak kolaylıklar da âyeti kerime ve hadisi şeriflerde gösterilmiştir. Öyle her önüne gelenin kolaylık uyduracağı bir durum söz konusu değildir.

6- **Ramazan ve oruçla ilgili âyeti kerimeden hemen sonra dua âyeti geliyor.**¹²

Demek ki dua önemli bir ibadet ve bu ayda çok dua etmek gerekir. “**O, bize şah damarından daha yakındır.**”¹³ Bağırıp çağırmaya gerek yok! O, gizli-aşikâr yaptığımız duaları mutlaka duyar. İstemesini bilirsek, dualarımızın karşılığını görürüz. Çünkü bu ay duaların daha çok kabul edildiği bir aydır.¹⁴ Yalnız kul hakkı ve günahlar, duanın kabulüne engeldir. Bu sebeple tövbe istiğfar önemlidir.

7- Son âyeti kerimede ise imsak ve iftar vakti anlatılıyor. “Beyaz iplik, siyah iplikten ayırt edilinceye kadar...”¹⁵

Bu tabii ki mecazîdir. Kur’an-i Kerim’de böyle teşbihler vardır. Beyazlık, ufukta yatayına uzanan bir ip gibi görüldüğü için ipe benzetilmiştir. “**Fecr**” yarmak, fişkırmak anlamındadır. “**Tan yerinin beyazlığı gecenin siyahlığından ayırt edilinceye kadar.**”¹⁶ Hadisi şeriflere göre gecenin sonu, tan yerinin ağarmaya başlamasıdır.¹⁷ İmsakin (orucun başlangıcının) güneşin doğmasıyla başlayacağını söyleyen hiçbir müctehid ve müfessir yoktur.¹⁸ Zira sevgili Peygamberimiz bunun (beyaz ve siyah ipliğin) : “**gecenin karanlığı ile gündüzün aydınlığı**” olduğunu bildirmişti.¹⁹ O halde bunun tartışılacak hiçbir tarafı yoktur. Bu durum da, âyeti kerimelerin daha iyi anlaşılması için sünnet ve hadisi şeriflerin ne kadar önemli olduğunu gösterir. Bilen bilir, anlayan anlar; anlamayan da inkâr eder!

Buna rağmen iyice anlaşılması için birkaç tefsirden nakil yapmakta fayda vardır. **Hamdi Yazır** şöyle diyor: “**O zaman bazı kimseler ellerine bir beyaz, bir de siyah iki iplik alır ve bunlar birbirinden seçilinceye kadar imsak yapmazlarmış. İşte bunun üzerine: “minel-fecr” kaydının sonradan nazil olduğu rivayet edilmiştir. Böylece konu iyice açıklanmış oldu. “Beyaz iplik” gerçek lügat manasında olmayıp mecazi mütearef olarak fecrin/neharın başlangıcı olduğu anlaşılmış oldu.**” Tecdîdi Sarîh T.de de aynı açıklama var.²⁰

Ömer Nasuhi Bilmen’in tefsiri şöyle: “(Sizler için sabahın beyaz ipliği) gecenin (siyah ipliğinden seçilinceye kadar) sabahleyin şafak söküp tan yeri iplik gibi ağarmaya kadar; sabahın bir beyaz hattı, ziyası zuhur edip imsak vakti oluncaya değin (yiyiniz, içiniz) cinsel ilişkide bulununuz, bunlar size helaldir. (Sonra) bu fecri sadıktan itibaren (orucu ertesi geceye kadar tam tutunuz.)

Bu müddet zarfında yemekten, içmekten, cinsel ilişkiden sakınınız.”²¹

İmam Mâturidî de, de şöyle diyor: “**Burada Allah (cc) orucun sınırlarını çiziyor. Oruç, neharın başlangıcı sayılan fecri sadıktan, güneşin kaybolmasına; yeme, içme ve cinsi münasebetin helal olması da güneşin kaybolmasından, neharın başlangıcı sayılan fecri sadığın (birinci beyazlık gelir ve kaybolur, ikinci ve kalıcı beyazlığın) doğmasına kadardır.**”²²

Bu âyeti kerimede “gece” manasındaki “leyl” kelimesi iki defa geçer. Birincisi, gecenin sona erip gündüzün başlangıcı; ikincisi ise, gündüzün sona erip gecenin başlangıcıdır. “**Minel-fecri**” tabirinden açıkça anlaşılıyor ki, “**beyaz iplik**”ten maksat, “**fecri sadıkta ufukta beliren beyazlıktır.**”²³

B- Hadisi şerifler:

a) Ramazan ayı ile ilgili hadisi şerifler:

1- “**Kim Ramazan’ın faziletine inanarak ve sevabını Allah’tan bekleyerek ihya ederse geçmiş günahları bağışlanır.**”²⁴ Ramazan’da gündüz oruç tutan ve gecelerini ihya edenlerin, kul hakkı hariç, günahları affedilir. Deniliyor ki, 11 ay kötülük yap, bir ayda silinsin, olur mu? Günah işleyen insanlar için tövbe kapısı her zaman açıktır. Eğer günah sahibi, tövbe istiğfar eder ve bir daha yapmamaya söz verirse, Allah Teâlâ’dan kul hakkı hariç, kendi hakkına giren günahları affetme ümidi her zaman vardır. **Ramazan**’da daha çok vardır. Mümin korku ile ümit arasındadır.

Şüphesiz kul hakkı, ne namazla, ne oruçla, ne hacıla; ne Ramazan’da ne mübarek gecelerde, ne Mescidi Haram ve ne de Mescidi Nebvî’de bile affedilmez. Çünkü onu ancak hak sahibi affeder. Ramazan ayını ihya etmek başta namaz-oruç olmak üzere ibadetlerle olur. Gündüz oruç tutulur, gece de Teravih namazı kılınır. Burada Teravih namazına işaret edilmiş olup bu namazın nafiye namazlar içinde çok önemli ve özel bir yeri vardır. Oruç bu aya mahsus olmak üzere farz olduğu gibi, Teravih namazı da bu aya mahsus olmak üzere erkek ve kadınlara sünneti aynî müekkededir. Yani herkese ayrı ayrı kuvvetli sünnettir. İslâm âlimleri bu konuda görüş birliğindedirler. Cemaatle kılınması ise sünneti kifayedir;²⁵

Bazılarının cemaatle kılmasıyla sünnet yerine getirilmiş olur.

Teravîh namazı, vaktin sünnetidir, orucun sünneti değildir. Bu sebeple oruç tutamayan hasta ve yolcuya da sünnettir.²⁶

Burada “**inanarak ve sevabını Allah’tan bekleyerek**” tabiri önemlidir. Yani ibadetlerin önemine inanarak ve gösteriş için değil; ihlâsla sevabını yalnız Allah Teâlâ’dan bekleyerek yapanlar sevabına nail olurlar. Riya için yapanlar, sevap kazanmak şöyle dursun, gizli şirke girip günah işlemiş olurlar.

2- “**Ramazana ayı girdiğinde cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır ve şeytanlar bağlanır.**”²⁷ İşte Ramazan ayının bize kazandırdığı rahmet ve üç güzellik: **Cennet kapılarının açılması, cehennem kapılarının kapanması ve şeytanların bağlanması.** Tabii ki cennet kapılarının açılması ve şeytanların bağlanması/iş göremez hale gelmesi, cehennem kapılarının kapanması demektir. Bu hadisi şerifin değişik rivayetleri var ama esas değişmemektedir. Birinin sonunda şu cümle yer alır:

3- “**Ramazanda her akşam bir münâdî/melek şöyle seslenir: ‘Ey hayrı isteyen, gel; ey şerri isteyen vazgeç. Çünkü bu ayda Allah’ın cehennemden azat ettikleri vardır.**”²⁸

b) Oruçla ilgili hadisi şerifler:

Peygamberimiz şöyle buyurdu: “**Azîz ve celîl olan Allah: ‘İnsanın oruç dışında her ameli/ibadeti kendisi içindir. Ancak oruç benim içindir ve onun mükâfatını ancak ben vereceğim’** buyurdu.

Oruç kalkandır. Biriniz oruç tuttuğu gün, kötü söz söylemesin ve kavga etmesin. Şayet birisi kendisine söver ya da sataşır: ‘Ben oruçluyum’ desin.

Muhammed’in canı kudret elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki, oruçlunun ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha güzeldir.

Oruçlunun rahatlayacağı iki sevinç anı vardır: Birisi iftar ettiği zaman, diğeri de orucunun sevabıyla Rabbine kavuştuğu zamandır.²⁹

Buhârî’nin başka bir rivayeti şöyledir. Allah Teâlâ buyurdu ki:

“Oruçlu kişi yemesini, içmesini cinsi arzusunun benim rızam için terk eder. Oruç doğru- dan doğruya benim rızam için yapılan bir ibadettir. Her iyiliğin karşılığı on misli sevap olduğu halde, orucun mükâfatını ancak ben vereceğim.”³⁰

c) Hadisi şeriflerin açıklaması:

1-Bu son cümleler, yukarıdaki hadisi kudsîyi tefsir mahiyetindedir. Kur’an-i Kerimde olmayan, **Cebrail** (as) vasıta olmadan, manası doğrudan Peygamberimize ilham buyurulan ve Peygamberimizin “**Allah Teâlâ buyurdu**” şeklindeki nakillere “**Hadisi Kudsî**” denir.³¹

2- Hadisi kudsîde “**her iyiliğin karşılığı on misli olduğu halde, orucun mükâfatını ancak ben vereceğim.**” ifadesi, orucun sevabının hesapsız denecek kadar çok olacağına işarettir. Kötülüğün/günahın cezası/karşılığı mislidir, ancak iyilik ve ibadetlerin karşılığı en az bire ondur. Bu, âyeti kerime ile sabittir.³² Diğer bazı âyeti kerimelerde ise, böyle bir miktar belirtilmeden iyiliğin “**kat kat fazlasıyla**”³³, “**daha hayırlısıyla**”³⁴, “**daha güzeliyle**”³⁵ karşılık bulacağı anlatılmaktadır.

Ortası bire yedi yüz mislidir.³⁶ En fazlası, niyet ve ihlâsa göre kat kat fazla olabilir.³⁷ İşte oruç böyledir. Çünkü oruç büyük bir sabır işidir. Hadisi şerifte: “**Oruç sabrın yarısıdır, temizlik de imanın yarısıdır.**”³⁸; “**Sabır imanın yarısıdır.**”³⁹ buyurulmuştur. Buna göre “**oruç imanın dörtte biri**” olur. Başka bir hadisi şerifte ise: “**Sabır ayının orucu**”⁴⁰ diye geçer. Ki **Ramazana** orucudur. Hele yazın sıcak ve uzun günlerde oruç ne kadar uzun süren bir ibadettir! Sabır ayında sabır ibadeti. Onun için de âyeti kerimde: “**Muhakkak sabredenlere mükâfatları hesapsız verilir.**”⁴¹ buyurulmaktadır.

3- İnsanın bütün ameli/ibadeti Allah (cc) rızası için iken burada neden Hz. Allah (cc): “**İnsanın oruç dışında her ameli/ibadeti kendisi içindir. Ancak oruç benim içindir ve onun mükâfatını ancak ben vereceğim**” buyurdu? Orucun önemi ve kıymetine işaret eder. Değişik yorumlar var. Deniliyor ki, **çünkü oruç, namaz, hac, sadaka/zekât, cihat ve benzeri GÖRÜNEN ibadetler gibi değildir ve riya/gösterişten uzaktır.**⁴² Yani oruca riyanın karışma ihtimali çok zayıftır.

4- **“Onun mükâfatını ancak ben vereceğim.”** cümlesi, sadece oruç ibadeti içindir ve şunu ifade eder: **“Ben, oruçluya vereceğim sevabın miktarını bilen tek kişiyim, bunu başkası bilemez.”**⁴³

5- **Oruç dünyada günahlara, ahirette ise cehenneme karşı koruyucu bir kalkandır.** Oruçlu zırhlanmış gibidir. Hakkıyla tutulan oruç, tutan kişiyi kal’a içine alır; elini-kolunu, ağzını-dilini, gözünü, kulağını, ayağını, bütün azalarını kötü şeylere/günahlara karşı tutar; kötülük yaptırmaz. Hatta birisi ona çatar, kötü söz söyler, kavga etmek isterse; ona uymaz, onun seviyesine inmez ve nazikçe: **“ben oruçluyum.”** der. Bazı rivayetlerde bu iki defa geçer. Yani bir defa yetmiyorsa, iki defa söylesin. Benim organlarım bağlı, Rabbimin orucumu iptal etmesinden korkarım, demektir. Ki bu durum, o kişinin kemalat ve faziletlerle süslenmesi, rezil şeylerden arınması ve kalbinin huzur bulmasına delalet eder.⁴⁴

6- **İbadetlerin kabul edilip edilmediğini kimse bilemez, bu gizlidir.** Ancak bu konuda bir ipucu var. O da, eğer yapılan ibadetler, yapanları kötülüklerden koruyor-uzaklaştırıyor ve iyi şeyler yaptırıyorsa, bu kabul olunduğuna işaret sayılabilir. Eğer ibadetler kötülükleri terk ettirip iyilikleri yaptıramıyorsa hedefine ulaşamıyor demektir. Bu kusurun, ibadetlerde değil, yapanlarda olduğu aşikârdır.

7- Hedefine ulaşmayan namaz ve oruç:

İki hadisi şerif şöyle:

I- **“Nice oruç tutanlar vardır ki, aç kalmaktan; nice namaz kılanlar da vardır ki, onlar için de yorgunluktan başka bir şey yoktur.”**⁴⁵

II- **“Kim ki, yalan sözü, cahilliği ve cahillikle amel etmeyi (günah işlemeyi) bırakmazsa, iyi bilsin ki, Allah'ın onun yeme ve içmesini terk etmesine ihtiyacı yoktur.”**⁴⁶

Nasıl ki ceviz ve benzeri yiyeceklerde önemli olan kabuğun içindeki ise, İslâm'ın özü ve ibadetlerin hedefi de güzel ahlâktır. Bu elde ediliyorsa ne mutlu onlara; edilemiyorsa, durum hadisi şeriflerde izah buyurulduğu gibidir.

Kötü, yalan, boş ve faydasız söz söylememek, gıybet etmemek, zulüm ve haksızlık yapmamak; mazlumun yanında olmak ve hakkını korumak, sözünde durmak; insanları kandırmamak,

aldatmamak, aldanmamak, kimseye zarar vermemek, emanete hıyanet etmemek; başkalarının ayıplarından önce kendi ayıplarıyla meşgul olmak, kim olursa olsun komşu haklarına riayet, insan haklarına saygı... Hepsî güzel ahlâkın tezahürleridir.

Güzel ahlâk sahibi olmadan gerçek Müslüman olunamaz. Merhametsiz, ahlâksız, hoşgörüsüz, zalim, gaddar insanlar da gerçek manada Müslüman olamazlar. Müslümanların İslâm'ı iyi temsil etme gibi bir sorumluluğu da vardır. İslâm iyi temsil edilemeyince, insanlar dinden uzaklaşıyor; buna sebep olmamak lazım!

8- **Oruçlunun ağız kokusu, Misk kokusundan daha güzeldir.** Özellikle uzun yaz günlerinde oruç tutan kişide ağız kokusundan dolayı ağız kokusu olabilir. Oruçlunun ağız kokusu bile, Allah (cc) katında misk kokusundan daha güzeldir. **“hakkıyla oruç tutanın uykusu dahi ibadet, sükûtü tesbih, ameli/ibadeti muzaaf (kat kat) ve duası müstecaptır.”**⁴⁷

9- **İftar vakti ve orucun sevabıyla Rabbine kavuştuğu an çok kıymetlidir.** Birincisi maddî, görünür, fakat geçicidir; ikincisi ise manevî, fakat sürekli. Her ikisi de sadece oruç tutanlara mahsustur.

10- **Oruç, az yeme ve içmeye teşvik.** Oruç, faziletlerle süslü melekîyyet kuvvetini ve ihlâsın ruhunu yok eden hayvanî kuvvetleri artıran nefsin arzularını disiplin altına alır; fikir ve basiret yönünü kuvvetlendirir. Nefis öyle bir canavardır ki, ona isteklerini verdikçe, doyacak yerde daha çok acıkır ve ister. Kalp ise nefse hâkim olduğunca, huzur bulur, emir ve yasakları devamlı takip eder.⁴⁸

Lokman (as) oğluna şöyle nasihat etmiş: “Mideni tıka basa doldurduğün zaman, fikrin uyur, hikmet kaybolur, organlar zikrin tesirinden, münacattan, idrak inceliğinden, kalp temizliğinden ve ibadetten geri kalır.”⁴⁹

11- **Oruç zenginlere bizzat açlığı yaşatır; açların, fakir ve yoksulların halini daha iyi anlamayı öğreterek onları yardım etmeye sevk eder.** Bu da sevgi ve kardeşlik ile sosyal barışın sağlanması açısından çok önemlidir.

d) Kadir Gecesiyle ilgili hadisi şerifler:

1- **“Kim Kadir gecesinin faziletine inanarak ve sevabını Allah'tan bekleyerek ihya ederse geçmiş günahları bağışlanır.”**⁵⁰

Bu hadisi şerif, **Ramazan**'la ilgili 1 numaralı hadisi şerifle aynıdır; ikisinde de bazen "**Sâme**", bazen de "**Kame**" kelimesi geçer. Her ikisindeki "**iman**" ve "**ihtisab**" kelimeleri çok önemli. Zira inançsız ve ihlâsız yapılan hiçbir iyilik ve ibadetin Allah (cc) katında kıymeti yoktur. (Yukarıda izah edildi.)

2- "**Kadir gecesini ramazanın son on günü içinde arayınız.**"⁵¹

3- "**Kadir gecesini ramazanın son on günündeki tek gecelerde arayınız.**"⁵²

4- Hz. **Âişe** (ra) validemiz şöyle buyurdu: "**Ramazanın son on günü girdiğinde Resûlullah (sa) gecelerin hepsini ihya eder, ev halkını uyandırır, ciddiyetle ibadete soyunurdu.**"⁵³

Bu hadisi şeriflerde hem kavli/sözlü ve hem de fiilî/uygulamalı sünnet vardır.

Yüce Allah (cc) bu en kıymetli geceyi gizlemiştir. Ama sevgili Peygamberimiz önce: "**Ramazanın son on gününde**", sonra da: "**son on günün tek gecelerinde aramamızı**" tavsiye buyurmuştur. Layık olanlar, hak edenler, onu bulur ve istifade ederler.

Ramazanın ayının özellikle son 10 günü çok kıymetlidir. Burada **Ramazanın** ayının son on günündeki **itikâf** sünnetine de işaret edilmektedir. Sevgili peygamberimiz bu günlerde itikâfa girerdi; son yılında ise, bunu iki katına çıkarmıştı. O'nun, orucun farz olmasından itibaren irtihallerine kadar itikâfa girmesi, âyeti kerime ile sabit olan itikâfın meşruiyetine, sünnetten de delildir.⁵⁴ Bu günlerde itikâfa girmek, o belde için sünneti kifayedir; bazılarının itikâfa girmesiyle diğerlerinden düşer, sünneti terk etmiş olmazlar.⁵⁵

5- Yine Hz. **Âişe** (ra) validemiz: "**Ey Allah'ın Resulü, Kadir gecesinin hangi gece olduğunu bilecek olursam nasıl dua edeyim**" sorusuna; Peygamberimiz şu duayı tavsiye buyurmuştur:

"**ALLAHUMME İNNEKE AFUVVUN TUHİBBU'L AFVE FA'FU ANNÎ**" Yani: "**Allah'ım, sen çok affedicisin, affetmeyi seversin. Beni de affet, bağışla!**"⁵⁶ Bazı kaynaklarda "**afuvvun**"den sonra "**kerîmun**" kaydı da vardır. Şüphesiz Allah Teâlâ, kerimdir, karşılıksız verir.

SONUÇ: İşte **Ramazanın** ayı; **oruç** ibadeti ve **Kadir** gecesiyle, iftar-sahur programlarıyla, sevgi, kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışmanın zirve yapmasıyla diğer aylardan farklı ve en kıymetli aydır. **Ramazanın**'ın bir özelliği de **mukabele** okunmasıdır. Zira bu ay girince, **Cebrail** (as) gelir ve Kur'an-ı Kerim'i (o zamana kadar inmiş olan kısmını) peygamberimizle bir kere mukabele ederdi. Farklı olarak son sene bu mukabele iki defa gerçekleşmiştir. Bu durumu sevgili peygamberimiz, kızı **Fatıma** (ra)'ya açıkladığını Hz. **Âişe** (ra) vâlidemiz bildirmiştir.⁵⁷ **Ramazanın** ayı, aynı zamanda "**Kur'an ayı**"dır.

Bütün bunların sonunda Müslümanlar, âdeta bir ay çalışıp karşılığını almak gibi, bayramı hak ediyorlar. Onun için bayram yapıyoruz. **Bayramlar zengin fakir herkesin sevinç günleridir, öyle olması gerekir. Ramazanda oruç farz iken, bayramda oruç tutmak haramdır.** Bu sebeple, şer'an zengin sayılan Müslümanların, kendileri ve küçük çocukları için fakirlere birer fitre vermeleri vaciptir. Bunu önceden vermeleri uygun olur.⁵⁸ Çünkü fakirler de bayramdan önce bayrama hazırlık yapacaklardır. Zekât ise, malın üzerinden bir (kamerî) yıl geçtiğinde zenginlere farz olur. Fakat önceden de verilebilir. Bu bakımdan zekâtın da bu ayda verilmesi, sevabının daha fazla olmasına vesile olur. İhtiyaç sahibi bir fakiri-çocuğu sevindirmek ne büyük mutluluktur.

Hz. Allah (cc), bu mübarek ayı ve **Kadir** gecesini, oruç ve diğer ibadetlerle hakkıyla ihya etmemizi ve günahlardan arınarak bayrama kavuşmamızı nasip eylesin.

1- Bkz. Mâturîdî, Ebû Mansur (333/944), Tefsîrül-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünnetül-kâmil, S. Arabistan, s: 23/2, 24/2; Mâturîdî, Ebû Mansur, Te'vilâtül-Kur'an, Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, yazma eser, Koleksiyon No: 00040, s: 36; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 1, s: 625; Kadî Beydâvî, Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 1, s: 53; Tecrîdi Sarîh T, mütercim: Kâmil Miras, Ankara 1980, c: 6, s: 247.

2- Bakara süresi /2, âyet: 183. Bkz. 36; Mâturîdî, Ebû Mansur, Te'vilâtül-Kur'an, Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, yazma eser, Koleksiyon No: 00040, s: 36; Kadî Beydâvî, Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 1, s: 52; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyan tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 1, s: 289; Münzirî, et- Terğîb vet-Terhîb, Kahire 1937, c:2, s: 230.

- 3- Mâide süresi /5, âyet: 48.
- 4- Bakara süresi /2, âyet: 183.
- 5- Zihni, Mehmed Efendi, Nimeti İslâm, İstanbul 1971, s: 449.
- 6- Ankebût süresi /29, âyet: 45.
- 7- Bakara süresi /2, âyet: 184. Bkz. Kadî Beydâvî, Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 1, s: 53; Münzirî, et-Terğîb vet-Terhîb, Kahire 1937, c: 2, s: 230.
- 8- Zihni, Mehmed Efendi, Nimeti İslâm, İstanbul 1971, s: 458.
- 9- Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 3, s: 423.
- 10- Bakara süresi /2, âyet: 185.
- 11- İnşirah süresi /94, âyet: 5-6.
- 12- Bakara süresi /2, âyet: 186.
- 13- Kaf süresi /50, âyet: 16.
- 14- Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 1, s: 296.
- 15- Bakara süresi /2, âyet:187.
- 16- Kadî Beydâvî, Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 1, s: 54; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 1, s: 300.
- 17- Bkz. Buhârî, Savm, 16, 17; Müslim, Sıyâm, 33, 39 vd; Ebû Dâvûd, Sıyâm, 17.
- 18- Bkz. Komisyon, Kur'an Yolu Tefsiri, Ankara 2007, c: 1, s: 287.
- 19- Buhârî, Savm, 16; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 1, s: 671-673, c: 8, s: 5791, 5619; Tecrîdi Sarîh T, Ankara 1980, c: 2, s: 586-588, c: 6, s: 265-269.
- 20- Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 1, s: 672; Tecrîdi Sarîh T, mütercim: Kâmil Miras, Ankara 1980, c: 6, s: 265-266. Bkz. Kadî Beydâvî, Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 1, s: 54.
- 21- Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 1, s: 182-183.
- 22- Bkz. Mâturîdî, Ebû Mansur (333/944), Tefsîrül-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 52/2; Mâturîdî, Ebû Mansur, Te'vilâtü'l-Kur'an, Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, yazma eser, Koleksiyon No: 00040, s: 39.
- 23- Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 1, s: 671-672; Tecrîdi Sarîh T, mütercim: Kâmil

- Miras, Ankara 1980, c: 6, s: 265-269; Kadî Beydâvî, Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 1, s: 54.
- 24- Buhârî, İman, 37, Savm, 6, Salatu't-terâvih, 1; Müslim, Müsafirin, 173, 174; Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, Ramazan, 1; Tirmizî, Savm, 1; Nesâî, Kıyâmü'l-leyl, 3, Savm, 39, 40, İman, 31, 32; İbni Mâce, İkamet, 173, Sıyâm, 3, 39, 40.
- 25- İbni Âbidin, Reddül-muhtar aled-düürî'l-muhtar, Beyrut tarihsiz, c: 1, s: 473; Serahsî, Ebû Bekir Şemsü'l-eimme, el-Mebsût, Beyrut 1404-1989, c: 2, s: 144-145; Kâsânî, Alâeddin Ebû Bekir bin Mesûd bin Ahmed, Bedâius-sanâî, Beyrut 1406-1986, s: 288; Tahtâvî, Ahmed bin Muhammed, Hâşit-tetü't-Tahtâvî ala Merâkî'l-felâh Şerhi Nûri'l-İzâh, Beyrut 1408-1997, s: 411-412; el-Mavsılî, Abdullah bin Mahmud, el-İhtiyar, Beyrut tarihsiz, c: 1, s: 68; Zihni, Mehmed Efendi, Nimeti İslâm, İstanbul 1971, s: 336; Halebî, İbrahim, Halebî Sağır, İstanbul 1973, s: 238; Haddâd, Ebû Bekir, Cevheretü'n-neyyire, İstanbul, 1978, c: 1, s: 125; Bilmen, Ömer Nasuhi, Büyük İslâm İlmihali, İstanbul tarihsiz, s: 170; Komisyon, İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, c: 4, s: 337-340.
- 26- Serahsî, Ebû Bekir Şemsü'l-eimme, el-Mebsût, Beyrut 1404-1989, c: 2, s: 144-145; Zihni, Mehmed Efendi, Nimeti İslâm, İstanbul 1971, 336/3; Halebî, İbrahim, Halebî Sağır, İstanbul 1973, s: 238; Bilmen, Ömer Nasuhi, Büyük İslâm İlmihali, İstanbul tarihsiz, s: 170; Komisyon, İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, c: 4, s: 337-340.
- 27- Buhârî, Savm, 5, Bed'ul-halk, 11; Müslim, Sıyâm, 1, 2, 4, 5; Tecrîdi Sarîh T, mütercim: Kâmil Miras, Ankara 1980, c: 6, s: 252
- 28- Neseî, Savm, 1; İbni Mâce, Sıyâm, 2, 25; bkz. Münzirî, et- Terğîb vet-Terhîb, Kahire 1937, c: 2, s: 220.
- 29- Buhârî, Savm, 2, 9; Müslim, Sıyâm, 163; Tecrîdi Sarîh T, mütercim: Kâmil Miras, Ankara 1980, c: 6, s: 247-248, 254.
- 30- Buhârî, Savm, 2; Münzirî, et- Terğîb vet-Terhîb, Kahire 1937, c: 2, s: 203.
- 31- Tecrîdi Sarîh T, mütercim: Kâmil Miras, Ankara 1980, c: 6, s: 249.
- 32- En'âm süresi / 6, âyet: 160; Kasas süresi / 28, âyet: 84; Yûnus süresi /10, âyet: 27; Şûrâ süresi /42, âyet: 40.
- 33- Nisâ süresi /4, âyet: 40.
- 34- Neml süresi /27, âyet: 89.

- 35- Şûrâ süresi / 42, âyet: 23.
- 36- Bakara süresi /2, âyet: 261.
- 37- Bakara süresi /2, âyet: 261.
- 38- Tirmizî, Dua/Daavât, 86; İbni Mâce, Sıyâm, 44; Dârimî, Vudû, 2; Ahmed bin Hanbel, Müsned, IV, 260, 262, 265, 270, 272. Bkz. Münzirî, et-Terğîb vet-Terhîb, Kahire 1937, c: 2, s: 208.
- 39- Câmius_sâğîr, c: 2, s: 49; Hâkim, el-Müstedrek, II, 446; Beyhakî ve Deylemî.
- 40- Ebû Dâvûd, Savm, 55; Nesâî, Sıyâm, 82; İbni Mâce, Sıyâm, 43; Ahmed bin Hanbel, II, 263, 264, V, 28, 78, 154, 262.
- 41- Zümer süresi /39, âyet: 10.
- 42- Münzirî, et-Terğîb vet-Terhîb, Kahire 1937, c: 2, s:202/4.
- 43- Münzirî, et-Terğîb vet-Terhîb, Kahire 1937, c: 2, s:202/4.
- 44- Münzirî, et-Terğîb vet-Terhîb, Kahire 1937, c: 2, s:203/2.
- 45- İbni Mâce, Sıyâm, 21; Ahmed bin Hanbel, Müsned, 2/373; Münzirî, et-Terğîb vet-Terhîb, Kahire 1937, c: 2, s: 211.
- 46- Buhârî, ilim, 30; Tirmizî, buyu', 3; Ahmed bin Hanbel, Müsned, II, 452, 505; Tecrîdi Sarîh T, mütercim: Kâmil Miras, Ankara 1980, c: 6, s: 253
- 47- Zihni, Mehmed Efendi, Nimeti İslâm, İstanbul 1971, s: 450.
- 48- Zihni, Mehmed Efendi, Nimeti İslâm, İstanbul 1971, s: 450.
- 49- Münzirî, et-Terğîb vet-Terhîb, Kahire 1937, c: 2, s: 230-231.
- 50- Buhârî, İman, 25, 27, 28, 35, Savm, 6, Teravîh, 1, Leyletü'l-Kadr, 1; Müslim, Müsafirin, 173- 176; Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, Ramazan, 1; Tirmizî, Savm, 1; Nesâî, Kıyâmü'l-leyl, 3, Savm, 39, 40; İbni Mâce, İkamet, 173, Sıyâm, 2, 39.
- 51- Buhârî, Leyletü'l-Kadr, 3; Müslim, Sıyâm, 219. Ayrıca bkz. Tirmizî, Savm, 72.
- 52- Buhârî, Leyletü'l-Kadr, 3.
- 53- Buhârî, Leyletü'l-Kadr, 5; Müslim, İtikâf, 7. Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, Ramazan, 1; Nesâî, Kıyâmü'l-leyl, 17; İbni Mâce, Sıyâm, 57.
- 54- Bkz. Bakara süresi /2, âyet:187; Buhârî, İtikâf, 1-6; Müslim, İtikâf, 1-6; Zihni, Mehmed Efendi, Nimeti İslâm, İstanbul 1971, s: 497-503.
- 55- Zihni, Mehmed Efendi, Nimeti İslâm, İstanbul 1971, s: 501, 501/3.
- 56- Tirmizî, Daavât, 84. Ayrıca bkz. İbni Mâce, Dua, 5; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 9, s: 5982.
- 57- Buhârî, Fedâilü'l-Kur'an, 7, Menâkıb, 25, Be'ul-halk, 6; Müslim, Fedâilü's-sahabe, 98, 99; İbni Mâce, Cenâiz, 64; Ahmed bin Hanbel, Müsned, I, 405, VI, 282; Buhârî, Sahihu'l-Buhârî, Daru'l-matbaati'l-âmire 1315, c: 4, s: 183, c: 5, s: 138, c: 5, s: 101; Tecrîdi Sarîh T, mütercim: Kâmil Miras, Ankara 1980, c: 11, s: 3-7; Yücel, İrfan, Peygamberimizin Hayatı, Ankara 2012, s: 449-450.
- 58- Zihni, Mehmed Efendi, Nimeti İslâm, İstanbul 1971, s: 504-506.